

ὁ Παλαμᾶς πολλαπλασιάζει τις σπάνιες λέξεις, εἶναι πάντα γιὰ νὰ πιτύχῃ καλλιτεχνικὸ ἀποτέλεσμα. Προσέτι μεταχειρίζεται πλατιά καὶ μὲ μιὰ ἐξοχὴ ἐπιτυχία τὴν παραγωγή καὶ τὴ σύνθεση τῶν ὀνομάτων πρὸς λεύτερα μέσα στὰ ἑλληνικά, καθὼς καὶ στὰ γερμανικά, ἐξασφαλίζουνε στὴ γλώσσα πηγὲς πλουτισμοῦ ἀπεριόριστες. Τὰ νέα σύνθετα εἶναι πολυάριθμα μέσα στὰ ἔργα του. Ἡ σύνταξι, ἀπλὴ καθὼς εἶναι, ἀπομακραίνει κάθε εἶδους σκοτεινότη καὶ κάθε φούσκωμα· ὅ,τι σημαντικώτερα χαρακτηρίζει τὴ σύνταξιν τούτη εἶνε ἡ ἔλλειψις, καὶ ἡ χωρὶς ῥήματα φράσις, πρὸς στέκονται τόσο καλὰ στὸ φυσικὸ τῆς ρωμαϊκῆς γλώσσας καὶ μῆτε τὰ παρατηρεῖς. Οἱ μεταφορῆς πλήθεις, καὶ οἱ παραβολῆς σύντομες, ζωηρές, οἱ πρὸς πολλὰς ἀμετάφραστες. Ἡ συγκρατητὴ χάρις τοῦ Παλαμᾶ εἶναι πῶς κάνει *καλοὺς* στίχους ἐκεῖ πρὸς δὲν ὑπάρχει τρόπος νὰ γίνουσι *ῥαῖοι* στίχοι. Ἴσως θεωρηθῆ ἀπόκοτος ὁ ἔπαινος τοῦτος· γιατί σημαίνει — σωστὰ σωστὰ — πῶς ὁ Παλαμᾶς δὲ γράφει ὡς ἓνας πρωτόπειρος, ὡς ἓνα μαθητοῦδι. Καὶ ὅμως θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πῇ μαζί μου, ἀνίσως καὶ καλὰ ἐκφράζομαι, πῶς τοῦ ἀξίζει ὁ ἔπαινος τοῦτος. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς Ἑλληγες ποιητῆς εἶνε αὐτοσκοδιστές· οἱ ὁμορφίε τους εἶναι ἀστραπές· ἀπὸ τὰ ἔργα τους λείπει παρουσιαστικὸ, γιατί τοὺς λείπει δούλεμα. Ἐξεναντίας, δουλεμένα καὶ καλοσυνειδητὰ τὰ ἔργα τοῦ Παλαμᾶ ἔχουν ἀσύγκριτο παρουσιαστικὸ. Ὅ,τι λέμε στίχο καθεαυτὸ εἶναι ἀνώτερος ἀκόμα ἀπὸ τὸ ὕφος. Ὁ ρυθμὸς ταιριάζει συχνότατα μὲ τὴν ἰδέαν. Ἄλλου καὶ ἀργότερα θὰ ξηγήσω πῶς ὁ στίχος τῆς Φλογέρας τοῦ Βασιλιᾶ δὲν εἶναι ἀκόμα τέλειος, πῶς τοῦ λείπει εὐλυγισιά, ποικιλία, καὶ πολλὰ ἐκφραστικὰ μέσα. Μὰ στὰ χέρια τοῦ μεγάλου *μετρικοῦ* πρὸς καλὰ γνώρισε νὰ τὸν ἐξαρθρώσῃ, καὶ τώρα λαμπρὰ μᾶς δείχνει κατορθώματα. Ὁ Παλαμᾶς εἶναι κύριος ἀπάνω στὰ μέτρα του, στίς τομές του, σὲ ὅλη τούτη τὴ σφῆ καὶ τὴν περίπλοκην μηχανή, πρὸς τὴν κανονίζει καὶ τὴν ἐτοιμάζει (ψυχόρμητα, καθὼς πρέπει) μὲ μεγάλη δεξιότητα.

Καὶ ὁ στίχος μέρα μὲ τὴ μέρα λεπτότερα συναρμολομένους, μᾶς ὑπόσχετα *καινούργια ἀριστουργήματα*·

Ἐπισημάνω, λογιώτατε, δὲν κρέμεται ἀπὸ τούτην ἡ ἐκείνην τὴ γλώσσα· χρειάζεται ἀπὸ μιὰ σὲ κάθε γένος γιὰ νὰ γροικιέται, κι' αὐτὸ τὸ μέσο τὸ χάρισε ἡ προνοητικὴ σοφία τοῦ πλάστη σ' ὅλες τις φυλὰς τῶν ἀνθρώπων, γιὰ νὰ βοηθοῦνται στίς λογιστέρας των καὶ πολυάριθμες χρεῖες.

ΒΗΛΑΡΑΣ

Ο ΚΟΥΜΠΑΡΟΣ

Βρισκόμουν τότε σὲ μιὰν ἐπαρχιακὴ πόλιν. Ἀπὸ μιὰ βδομάδα πρωτίτερα ἓνας γνωστός μου κύριος μὲ εἶχε καλέσει νὰ πάμε σ' ἓνα κοντινὸ χωριό, πρὸς θὰ στεφάνωνε τὸ γιὸ τοῦ πάρεδρου. Ἐπαιρνε μιὰ τοσοπανοπούλα πρὸς τ' ἀδέρφια τῆς πηγυμένα ἀπὸ χρόνια στὴν Ἀμερικὴ τῆς στείλανε ἀρκετὴ προίκα, γιὰ νὰ μπεῖ σ' ἓνα ἀπὸ τὰ καλύτερα νοικοκυρόσπιτα τοῦ δήμου. Τὸ πῶς εἶχα γνωριστῆ μὲ τὸν κουμπάρο εἶναι περιττὸ νὰ σᾶς ἱστορήσω ἐδῶ. Ὡστόσο ἀξίζει νὰ σᾶς πῶ δυὸ λόγια γιὰ δάφνονε. Εἴτανε νέος νέος, ἴσαμε τριάντα χρονῶν. Ὁ πατέρας του, λίγα χρόνια πεθαμένος τώρα, ἔκανε ἐκεῖ τὸν μπακαλῆ κα' εἶχε καλὴ κατάσταση κα' ἐχτίμησι στὸν τόπο, πρὸς τὸν βγάζανε καὶ δημοτικὸ σύμβουλο ταχικὰ, ὅπως μοῦ εἶχανε πεῖ. Ὅταν πέθανε τοῦ ἄφισε καλὴ περιουσία. Ἀφτὸς, πρὸς μόλις τότες εἶχε παρμένο καὶ τὸ δίπλωμά του δικηγόρος, προτίμησε τὸ ἔμποριο παρατώντας μιὰ γιὰ πάντα τὴν ἐπιστήμην, καὶ ἐξακολούθησε τις δουλιές. Σιγὰ σιγὰ ὅμως ἄφισε τὴν μπακαλικὴ κα' ἐγύρισε τὸ ἔμποριο στὴν ἐξαγωγή τῶν διάφορων προϊόντων τῆς ἐπαρχίας στὸ ἐξωτερικὸ, μπορεῖ γιατί τοῦ φάνηκε πρὸς συμφερτικὸ, μπορεῖ καὶ γιατί δὲν ἔβρισκε τόσο ἐβγενικὸ νὰ κραταίε ἀφτὸς μπακαλῆ, πρὸς ἔκανε καὶ τὸν ἀριστοκράτη στὴ στενή ἐκείνη κοινωνία. Ἐτσι, ὅπως τουλάχιστον λεγότανε στὸν τόπο, πρὸς ἡ κουρκουσουριά ἔδινε κα' ἔπαιρνε, ἔβρισκε ἐφκαιρία νὰ κλέβει τοὺς χωριάτες στὰ ζύγια καὶ τοὺς λογαριασμούς, ἀγοράζοντας τὰ κόπια τους, ὅπως ὁ πατέρας του μιὰ φορὰ τοὺς ἔκλεβε πουλώντας τους τὰ εἶδη τῆς ἀνάγκης. Τούτο ὅμως δὲν ἀμπόδιζε, ὅπως τ' ὄβλεπα κα' ἐγὼ, νὰ τοῦ κουβαλάνε κάθε χρόνονε τις σοδιές τους, σταφίδες καὶ λάδια, στίς ἀποθήκες του. Ἀκόμα τὸ νοιώθανε γιὰ ὑποχρέωση, νὰ τὸν ρωτάνε στίς ἐκλογὰς ποιὸν ἔπρεπε νὰ ψηφίσουνε. Σὲ μιὰ τέτια περίσταση, πρὸς ἔτυχα ἐκεῖ, πολλὰς φορὰς βρισκόμηνος στὸ γραφεῖο του ἄκουσα νὰ τοῦ λένε·

— Ἐ! ἀφεντικὸ — κα' ἔτσι τότε λέγανε ὅλοι ὅσοι δὲν τὸν εἶχανε κουμπάρο — τί θὰ κάνουμε μεις;

Εἶν' ἀλήθεια ὅμως, πῶς τοὺς ἔκανε κι ἀφτὸς τις ἐφκολίες τους. Τούς βοηθοῦσε στίς οικονομικὰς τους στεναχώριες δίνοντάς τους μικρὰ ποσὰ δανεικά, πρὸς τὰ κρατοῦσε στὴ σοδιά. Βέβαια δὲ ζημιωνότανε ἀπὸ τούτο, ἀφου ἔπαιρνε τὸν τόκο του ξεχωριστὰ ἀπὸ τὰ πεσκέσια πρὸς τοῦ φέρνανε οἱ χωριάτες ὀλοχρονικῆς. Πολλὰς φορὰς μάλιστα τύχαινε νὰ τραβάνε ἀρκετὰ μπροστά, ὡστε ἄμα λογαριαζόμεντες νὰ μὴ μένει σκεδὸν τίποτα γιὰ νὰ πάρουνε καὶ νὰ